

אורחות חיים

סימן לז

והוא ספר צוואת התנא רבי אליעזר הגדול

עם פירוש מרן אדמו"ר הגה"ק רבנו גרשון חנוך העניך זי"ע

בעל "סדרי טהרות"

מסודר מחדש בפתיחת ראשי תיבות והרחבת המקורות לתועלת המעיין
לרגל סדר הלימוד הנהוג בין אנשי שלומנו הי"ו בחודש אלול

בני הוי זהיר בדברי תורה לומר על השולחן (א), וכל שולחן שאין
עולה עליו דברי תורה (ב) נקרא 'קיא צואה בלי מקום' (ישעיה כח):

א] בני הוי זהיר בדברי תורה לומר על השולחן.

כהאי דאיתא (במסכת סנהדרין קא.) בשעה שאוכלין ושותין, במה יתעסקו,
אם בעלי מקרא הם, יתעסקו בתורה ובנביאים ובכתובים, אם בעלי משנה
הם, יתעסקו במשנה בהלכות ובאגדות, ואם בעלי ש"ס הן, יתעסקו
בהלכות הפסח בפסח, בהלכות עצרת בעצרת, בהלכות חג בחג וכו' ע"ש.

והיינו לאחר שסעדו, כדאיתא (בתענית ה:): [רב נחמן ורב יצחק הוי יתבי
בסעודתא, אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, לימא מר מילתא, אמר ליה, הכי
אמר רבי יוחנן, אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבוא לידי
סכנה (רש"י): שמא יקדים קנה. כשיוציא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה וכנס בו
המאכל, ומסתכן. לפיכך לא אומר לך כלום. מאכל ומשתה הולך דרך הוושט, ע"כ].
בתר דסעיד, אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן וכו' ע"ש.

(ועיין בנתיבות עולם למהר"ל ז"ל מפראג נתיב העבודה פרק (ט"ז) [י"ז]).

[וזזה לשון מהר"ל, שם:

"אמנם נראה, שדבר זה שיהיו מדברים דברי תורה על השולחן, צריך שיהיה אחר הסעודה, אבל תוך הסעודה אמרו בפרק קמא דתענית [ה:]: רב נחמן ורב יצחק הוו יתבי בסעודתא [וכו'] אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן אין משיחין בסעודה [וכו' כלעיל]

ואף על גב שלפי הסברה אין נראה שיש לחוש כל כך שמא יקדים קנה לוושט כי האדם מרגיש בדבר כמו זה ולא יבוא לידי זה. מכל מקום מאחר כי דבר זה דהיינו לשיח בסעודה הוא יציאה מן הסדר, כי סעודת האדם כדי לקבל האדם האכילה מה שהוא חסר לפי שהאדם הוא בעל גוף חומרי והוא חסר למזון, והוא מקבל אכילת הסעודה לצורך השלמתו מצד גופו שהוא חסר. והדיבור שהוא גדר האדם שהוא חי 'מדבר' והוא צורתו.. שהרי הכתוב אומר 'ויהי האדם לנפש חיה' ותרגם אונקלוס 'והוה אנשא לרוח ממללא' כלומר שנעשה בעל חי 'מדבר'. ואם כן הדיבור הוא 'צורתו' ומצד הצורה האדם מושלם ואין צריך לקבל השלמה..

לכך אמר ש'אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט', מאחר שאלו שני הדברים מחולקים לגמרי, הדיבור והסעודה, הסעודה מצד הגוף שהוא חסר והוא מקבל האכילה, והדיבור הוא לאדם מצד השלמתו שהוא חי מדבר, ולכך יש להם גם כן כלים מיוחדים, היינו וושט לקבלת הסעודה, והקנה שהוא לדיבור. אחד משמש לגוף שהוא הוושט, והשני כלי לצורה שהוא כוח המדבר. וזה [המדבר בסעודה] עשה אותם כאלו הם עניין אחד.. לכך אין לשיח בסעודה, כי מחולקים הם אלו השניים כמו שמוכח עליו הבריאה, ואם משיחין הוא יוצא מסדר הראוי, ואחר השינוי יימשך שינוי [וכו'], ע"ש]

ועתה שנוהגים לדרוש בסעודה, אין ראוי שיהיה זה עד אחר גמר הסעודה, ואין לעבור על דברי חכמים. [=עכ"ל מהר"ל לענייננו]

ובספר הקדוש ראשית חכמה [פרק ט"ז משער הקדושה].

[וזזה לשון 'ראשית חכמה' שם:

הרי שאמר [בזוהר הקדוש, שם] "שולחן דבר נש קיימא לדכאה ליה מכל חובוי", וזה וודאי על ידי עסק התורה בשולחן קודם ברכת המזון, שהרי אמרו [שם] "שולחן דלא איתאמרו עליה מילי דאורייתא, אסור לברכא על ההוא שולחן" [אי אפשר לברך שם על המזון], ע"כ.

ועיין בירושלמי [חגיגה פרק ב' הלכה א'] ["אבויה אבא מגדולי ירושלים היה, ביום שבא למהולני קרא לכל גדולי ירושלים, והושיבם בבית אחד ולרבי אליעזר ורבי יהושע בבית אחד], מן דאכלין ושתין [שרון ומטפחין ומרקדין], אמר ליה רבי אליעזר לרבי יהושע [עד דאינהון עסיקין בדידהון] נעסוק אנן בדידן, וישבו ונתעסקו בדברי תורה" ע"ש.

ב] וכל שולחן שאין עליו דברי תורה, נקרא וכו'.

[אבות פרק ג' משנה ג'] "רבי שמעון אומר, שלושה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו מזבחי מתים [תקרובת עבודה זרה, רע"ב], שנאמר [ישעיה כח] "כי כל שולחנות מלאו קיא צואה בלי מקום" [רע"ב: בשביל שלא הזכירו שמו של מקום ברוך הוא על השולחן].

ועיין 'זוהר הקדוש' תרומה, קנג:

[זה לשון "זוהר הקדוש" שם (בתרגום ללשון הקודש):

"כבר העמידו החברים, שולחן שלא נאמרו עליו דברי תורה עליו כתיב 'כי כל שולחנות מלאו קיא צואה בלי מקום', ואסור לברך על שולחן הזה. והטעם, כי יש שולחן ויש שולחן, יש שולחן שהוא ערוך לפני הקב"ה למעלה, והוא עומד תמיד שיסדרו עליו דברי תורה ושתכלול בו אותיות של דברי תורה.. ועל שולחן זה כתוב זה השולחן אשר לפני ה'.

"ויש שולחן אחר שאין בו חלק בתורה, ואין לו חלק עם קדושת התורה, ושולחן ההוא נקרא 'קיא צואה', וזהו 'מבלי מקום' שאין לו חלק בצד הקדושה כלום. ומשום זה שולחן שלא נאמרו עליו דברי תורה הוא שולחן קיא צואה, והוא שולחן של א-ל אחר" [וגו'].

ובזוהר הקדוש עקב (רעג.) "שתיתאה, למהוי על פתורא דברי תורה, דהכי אוקמוה מארי מתניתין, שלשה שאכלו ולא אמרו עליו דברי תורה [וכו'].

"ורזא דמלה, בגין דהא אוקמוה שולחן בצפון, ואורייתא אתייהבת מימינא. לחברא ימינא דאיהו רחמי, בשמאלא דאיהו דינא. דאורייתא איהי יי' מימינא [וגו'] וצריך לחברא לון". [=סוד הדבר, שהרי אמרו 'שולחן בצפון ומנורה בדרום, שולחן זה מזונות האדם, מנורה הרמז לחכמת התורה, נמצא שולחן משמאל ומנורה מימין, שתורה ניתנה מימין כמו ששנאמר 'מימינו אש דת למו', ויש לחבר 'ימין' שהוא רחמים, ב'שמאל' שהוא דין, ויש לחבר השמאל עם הימין].

ועיין במדרש הנעלם [רות דף קו.], ותטעום מנועם טוב סוד העניין.

ועיין ברע"ב ותוספות יום טוב שם, אם יוצאים בברכת המזון די חובת התורה. [רע"ב: "ובברכת המזון שמברכים על השולחן יוצאים ידי חובתן, וחשיב כאלו אמרו עליו דברי תורה, כך שמעתי, ע"כ. ועיין בתוספות יום טוב, שם, שמפרש איד נמצאו בברכת המזון דברי תורה מתורה נביאים וכתובים]. אבל באמת הדבר תלוי בשתי הנוסחאות שבזוהר הקדוש המובא למעלה [כן כתב ב'ראשית חכמה' שם אותת קה, וזה לשונו: "ומה שאמר בעניין דברי תורה, שאם הוא יחיד הוא פטור מדברי תורה, נראה שהזוהר חולק על זה בפרשת תרומה כמו שהעתקנו לשונו לעיל, דקאמר:

'שולחן דלא אתאמרו עליה מיילי דאורייתא, אסור לברכא על ההוא שולחן', סתם ולא חילק בין יחיד לרבים. ועיים שם מה שסיים בזה שירא שמים יוצא באמירת מזמור או משנה וכיוצא. ובמדרש הנעלם (שם) מכריע, שצריך לומר על שולחנו דברי תורה, ויחיד שאין לו עם מי לעסוק בתורה, די לו בברכותיו, ע"ש [זה לשון מדרש הנעלם, שם: "תשיעית, צריך לומר על שולחנו דברי תורה, ויחיד שאין לו עם מי לעסוק בתורה, די לו בברכותיו, ע"כ].

ועיין עוד ברעיא מהימנא פנחס, רמה:

[זה לשונו: "רביעאה, למהוי על פתורא דברי תורה, דלא יתקיים ביה כגוונא דעמי הארץ, דאתמר עלייהו (ישעיה כח ח) 'כי כל שולחנות מלאו קיא צואה'. אבל בסתרי תורה אוקמוה, 'הרוצה שיעשיר יצפין' ייתן שולחנו בצפון, הרי שולחן לשמאלא דאיהו דין, בעי לקשרא ביה ימינא דאיהי אורייתא דאתיהבת מחסד דאיהו רחמי, ימין ה'". וכבר הובא ונתבאר לעיל]: